

мыслителей, проследить и раскрыть ведущую роль естественного права в ограничении всевластия государства и церкви, и утверждения роли разума в развитии общества. Для выполнения поставленной цели был применен историко-сравнительный, диалектический и метод системного анализа, которые помогли в поиске источников развития историко-философского знания и сравнительного анализа в процессе освещения основных идей естественного права. Ведущее внимание уделено естественно-правовым идеям, как ведущим в системе учений о праве эпохи Просвещения. Изучается своеобразие трактовки мыслителями естественного права, как неограниченных возможностей человеческого разума и основы для построения правового государства. Делается вывод, что мыслители Просвещения считают всех людей от природы наделенными равными правами и государство должно брать на себя обязательства обеспечения данных прав, ведь именно это делает людей счастливыми.

Ключевые слова: естественное право, Д. Дидро, П. Гольбах, Ж. Ламетри, свобода, разум, правовые принципы, правовое государство.

* * *

УДК 1.101.13

Чекаль Л. А.,
кандидат філософських наук, доцент, доцент
кафедри філософії, політології та українознавства,
Київський національний університет технологій та
дизайну (Україна, Київ), L_chekal@meta.ua

Ханіна А. О.,
студентка факультету економіки та бізнесу,
Київський національний університет технологій та
дизайну (Україна, Київ), hanin1972@mail.ru

СТРУКТУРА ПСИХІКИ ЗА З. ФРЕЙДОМ

Структурування психіки на свідоме та несвідоме є головною підвалиною психоаналізу З. Фрейда і надає можливості не тільки зрозуміти найважливіші процеси нормального психічного життя людини, але й торкнутися сфери певних відхилень від норми. Такий аналіз стає науковим, адже здійснюється він на межі взаємодії психології, фізіології, філософії та низки наукових зацікавлень медично-дослідницького спрямування. Психоаналіз, очевидно, не може вважати свідомість (як сукупність раціональності) сутністю психіки. Вона тут не є домінуючим чинником, а розглядається у взаємодії з іншими структурами психіки, або ж часом може взагалі відсутувати на другий план контексту розгляду психіки.

Ключові слова: психоаналіз, психіка, свідомість, раціональність, структура, сублімація, витіснення, рефлексія, несвідоме.

Розуміння проблем людського буття і свідомості, питання, хто є людина, як влаштована її психіка, як адекватно сприяти своєму власному розвитку і реалізації своїх здібностей, як долати різні індивідуальні психологічні й соціальні перешкоди і залишатись гідною людиною—громадянином – це і є комплекс найважливіших та найактуальніших питань і завдань для людини протягом усього її життя. Тому інтерес до психоаналізу Зігмунда Фрейда є зрозумілим, і з просуванням людства історичною ходою він тільки зростає. Очевидно, це зумовлено тим, що краще за Фрейда такого глибокого аналізу людської психіки досі ніхто здійснити не спромігся.

Концепція Зігмунда Фрейда, яка викладена в його психоаналітичних творах, спрямувала ходу сучасної психології. Яскраво й переконливо були розкриті найскладніші питання влаштування внутрішнього світу особистості. З. Фрейд дійшов висновків, що наші неусвідомлені переживання та нерезалізовані потяги можуть стати значущою спонукою як усієї нашої поведінки, так і навіть серйозних захворювань. Актуальність роботи полягає в тому, що і нині, у 21 столітті, багато людей не усвідомлюють специфіку своєї психіки, не знайомі з її структурою та не вбачають різниці між свідомим, підсвідомим та надсвідомим. А саме цими проблемами і переймається психоаналіз З. Фрейда. І саме його тлумачення психіки покладено в основу

сучасних психологічних рефлексій, чисельних наукових досліджень, а також – творів мистецтва.

Структурування психіки на свідоме та несвідоме є головною підвалиною психоаналізу З. Фрейда і надає можливості зрозуміти не тільки найважливіші процеси нормального психічного життя людини, але й торкнутися сфери певних відхилень від норми. Такий аналіз стає науковим, адже здійснюється він на межі взаємодії психології, фізіології, філософії та низки наукових зацікавлень медичного спрямування. Психоаналіз, очевидно, не може вважати свідомість (як сукупність раціональності) сутністю психіки. Вона тут не є домінуючим чинником, а розглядається у взаємодії з іншими структурами психіки, або ж часом може взагалі елімінуватись із контексту.

«Бути усвідомлюючим» – означає, передусім, – посилатися й спиратись на найбільш безпосередні та найгрунтовніші результати сприйняття. Але в подальшому досвід доводить, що психічний чинник, приміром, – прості уяви звичайно не утримуються на рівні свідомості (тобто раціональності) тривало. Йдеться про те, що стан усвідомлення й утримання таких безпосередніх уявлень досить швидко минає; або ж відбувається певна пульсація: усвідомлені щойно уяви наступної миті перетворюються на несвідомі образи чи асоціації. Але за певних можливих обставин вони можуть знов легко повернутись до стану усвідомленості. При цьому ми досі не знаємо, як саме здійснюється ця «пульсація» і що відбувається у ті проміжні миті між латентністю –«схованістю» від усвідомлення – та станом відкритості для усвідомлення. Очевидно, тут саме і йдеться про несвідоме, яке і постає латентною здатністю й готовністю до усвідомлення.

Якби «Я» було лише звичайним структурним елементом психіки поряд з «Воно» – чинником модифікованого опрацювання матеріалу системи сприйняття та певним представником зовнішньої реальності у психіці, – то ми б мали справу з досить простою для розуміння дослідника ситуацією. Але тут додається ще дещо. Можна зазначити, що маємо присутність в «Я» ще одного рівня – певну іманентну диференціацію самого «Я» – й назвати цей рівень «ідеалом Я», «над-Я» чи «Супер-Его». Деякі дослідники вважають цю частину «Я» більш віддаленою від свідомості (як раціональності). Але можна з цим і не погодитись.

Можливо, «Над-Я», чи «Супер-Его», виникає саме з тих переживань і відчуттів, які зумовили виникнення тотемізму. В цьому контексті можна висунути питання про те, хто саме набув цих знань і спроможностей сприйняття – «Я» чи «Воно». При цьому подальші міркування можуть сприяти тому, що це питання просто зникне саме по собі. Адже «Воно» не може самотужки витримати усі призначення і удари долі. Йому конче необхідне рятівне залучення «Я», яке, зрештою, опосередковано заступає для нього зовнішню реальність. Хоча про пряму підміну в «Я» зовнішнього світу тут, мабуть, не йдеться. Оскільки очевидно для дослідника тут є прірва, яка відокремлює реального індивіда від того, що ми вкладаємо в поняття виду. Однак, у той самий час не можна й радикально розмежовувати «Я» та «Воно», оскільки саме разом вони і утворюють основу цілісної структури психіки людини, за З. Фрейдом (якщо «Над-Я» при цьому вважати іманентною складовою «Я», а не окремим елементом єдиної структури).

Переживання «Я» можуть здаватись несуттєвими і тому стає зрозумілим, чому вони не були спадково закріплені. Але, якщо припустити, що вони неодноразово і зі значною мірою інтенсивності повторювались від покоління до покоління, то можна з певною достовірністю уявити, як вони перетворюються на певний, стабільний шар самої внутрішньої структури «Воно», який конститує вже їх спадкове закріплення. Таким чином, багатшарове «Воно» містить у собі залишкові фрагменти незліченних життів «Я», і коли «Я» конструє своє «Над-Я» (частково і з «Воно»), то, очевидно, йдеться про те, що «Я» лише відновлює, повертає до життя старі образи «Я».

За З. Фрейдом, окрім прямої реалізації, є два шляхи, якими зміст «Воно», який прагне цієї реалізації, може потрапити до «Я». Один з них – це сублімація, тобто трансформована реалізація у різних варіантах діяльності: політика, творчість, тощо... Вплив «Над-Я» на цьому шляху є вельми потужний. Інший шлях, пов'язаний із ще потужнішим тиском «Супер-Его», – це шлях витіснення з «Я» темної маси несвідомого: це – шлях «оголеної совісті» морального індивіда, який соромиться своїх підсвідомих потягів, коли вони хоч на мить потрапляють «на очі» усвідомлюючого «Я». Для визначення психотипу індивіда (сублімуючого чи витісняючого типу особистості), а також для дослідження багатьох видів психічної діяльності може бути вирішальною відповідь на питання про те, який саме шлях обирає «Я» даного індивіда. «Я» розвивається від сприйняття первинних потягів до оволодіння ними, від підкорення цим первинним потягам до гальмування та витіснення їх назад, у структури підсвідомості. «Над-Я», яке забезпечує формування реакцій, які протистоять процесам просування до реалізації первинних потягів «Воно», бере активну участь у цьому розвитку «Я». За своєю суттю, «Супер-Его» і є та сама соціальна цензура, яка покликана обстоювати моральні норми, табу і обмеження щодо дій людини з боку соціуму. Таким чином, психоаналіз постає тим знаряддям, яке має надати «Я» можливості поступово підкорити «Воно».

При цьому «Я» для нас відкривається і з іншого боку. «Я» постає вже як найбільш вразливий зі структурних елементів психіки, як багатостраждальна істота, яка змушена виконувати три види діяльності і, врешті-решт – ще й потерпати від загроз із трьох боків: з боку зовнішнього світу, з боку лібідо (як головного чинника «Воно») та з боку суворого «Супер-Его». Три роди страху є відповідними до цих трьох загроз, оскільки страх відображає відступ перед загрозою. Як певний межовий феномен, «Я» хоче бути посередником між світом і «Воно», хоче зробити «Воно» поступливим щодо викликів зовнішнього світу, а своєю напруженою діяльністю досягнути того, щоб світ задовільняв потяги «Воно».

Таким чином, «Я» постає не тільки помічником для «Воно», але й його відданим слугою, який прагне здобути любов свого пана. «Я» залучає усі можливі засоби, аби тільки зберегти кансанс і порозуміння з «Воно», при цьому часом граючи роль самої покірності, коли «Воно» виявляє жорстку непоступливість щодо застережень реальності, але, запобігаючи конфлікту, «Я» обирає шлях заступництва й прикриття темної сили «Воно». Отже, «Я» потрапляє у найвразливішу й найнестабільнішу ситуацію, маючи клопіт та залагоджуючи стосунки як з віроломним

«Воно», так і з владним і суворим «Супер-Его». До того ж і передусім є нагальна потреба узгодження своєї позиції щодо реальності, яка, сама по собі і разом із зазначеними «Воно» та «Супер-Его», породжують стан нестабільності й тривоги. При цьому, до останньої додається відчуття провини.

З огляду на вищезазначене, завданням психоаналізу, на думку З. Фрейда, є звільнення «Я» («Его») від усіх форм залежностей і тиску на нього та збільшення «сили Я». Від напруги й тиску, який справляють на «Я» зазначені чинники, «Его» рятується за допомогою особливих захисних механізмів: витіснення, раціоналізації, регресії, сублімації та інших. Витіснення означає невимушену елімінацію зі свідомості певних чуттів, думок і спонук до дії.

Відсуваючись до сфери несвідомого, вони й надалі вмотивовують вчинки, продовжують тиснути на поведінку та породжують відчуття тривоги. Регресія – це зниження рівня мотивації поведінки чи мислення. Сублімація – це один з механізмів, завдяки якому стримувана сексуальна енергія спрямовується на несексуальні об'єкти і реалізується у вигляді діяльності, що є прийнятною для індивіда і суспільства. Це – певна трансформована реалізація. Різновидом сублімації є творчість. У цьому контексті розглядаючи мистецтво, З. Фрейд називає його компенсацією нереалізованого сексуального інстинкту – лібідо.

Саме воно – лібідо – насичує своєю енергією усю сферу несвідомого. І головним принципом його буття є принцип задоволення індивіда від розрядки цієї енергетичної напруги. Таким чином, якщо цей принцип не спрацює, енергія лібідо шукає обхідні шляхи, прориваючись у розумових і тілесних реакціях, – часом, – природних, а іноді – небезпечних і навіть патологічних, що мають характер психоневрозу, позбутись якого і покликаний психоаналіз з усім комплексом психотерапевтичних процедур, запропонованих З. Фрейдом. Розробляючи останні, Фрейд не зраджував своєму давньому порівнянню відношення «Я» та «Воно» зі ставленням вершника до свого коня. Вершник визначає мету і напрямок руху, але енергію йому надає кінь, який метафорично втілює тут у собі той самий вихор потягів та афектів, який вирує у «Воно».

«Воно» не має можливостей довести «Я» любов чи ненависть. «Воно» не може висловити, чого бажає; бо не напружувало єдиної волі. В ньому змагаються Ерос та інстинкт смерті Танатос. Ми можемо окреслити цю колізію таким чином, неначе «Я» підпадає під владу німих, але потужних інстинктів смерті, які прагнуть до спокою та «за вказівкою» принципу насолоди намагаються примусити замовкнути порушника цього спокою – Ероса. Але, швидше за все, ми при цьому – таки недооцінюємо ролі Еросу.

Якщо Ерос мислиться З. Фрейдом, аналогічно до Платона, – як любов у найширшому значенні цього слова, – то Танатоса він тлумачить як антипода Еросу і як особливий потяг до смерті, до винищення інших або ж себе. Таких шарів головних і визначальних інстинктів у структурі «Воно» З. Фрейд налічує декілька. Це і інстинкт первісного дикуна з його афективністю і агресивністю, це і «спогади дитинства» – комплекси нереалізованих психологічних потреб і потягів (на кшталт «єдиногового комплексу»), це також – національні чи расові інстинкти,

честолюбство, потяг до влади і, очевидно, найголовніший і найпотужніший – сексуальний інстинкт «лібідо». Коли накопичується критична маса таких нереалізованих потягів і бажань, процес нагромадження яких у шарах «Вону» триває з дитячих років, в людини можуть розвинути невротичні відхилення й хвороби. З. Фрейд наголошує на необхідності створити умови для виокремлення та усвідомлення зазначених нереалізованих потягів і бажань самою людиною та допомогти їй позбутись цих комплексів. Фрейд використовував з цією метою гіпноз, а також, на його думку, дуже ефективний спосіб проникнення до глибин придушених, витіснених потягів – метод «вільних асоціацій». Про невимушені асоціації людство мало уяви з давніх часів. Ще від творів Платона й Аристотеля, від доби до доби передавалось це вчення, яке поступово збагачувалося усе новим змістом. З часом воно набуло статусу особливого закону психології, згідно якого, якщо певні об'єкти сприймаються нами водночас або в безпосередній близькості один до одного, – пізніше, слідом за появою одного з них виникає згадка про іншого, усвідомлення того – іншого. Так, приміром, побачивши певну річ, людина згадує її відсутнього власника, адже раніше ці два об'єкти сприймалися одночасно і через це у свідомості людини між ними встановився зв'язок–асоціація.

Опису й тлумаченню таких і інших численних асоціацій було присвячено безліч психологічних трактатів. Асоціації почали досліджувати й вивчати практично, експериментально, щоб з'ясувати закономірності пам'яті, уяви, творчої фантазії та інших розумових і несвідомих процесів. Дослідники намагались довідатись, з якими саме уявленнями асоціюються в піддослідних певні поняття і слова. Вчених цікавило, скільки разів має бути повторений певний перелік слів, щоб між ними виник зв'язок, який дозволить запам'ятати цей перелік цілком або частково. В усіх випадках ставилось завдання дослідити діяльність свідомості. З. Фрейд підійшов до цієї проблеми глибше. Метод «вільних асоціацій» він використовував для того, щоб знайти шляхи до сфери несвідомого. Він прагнув з'ясувати, що відбувається у тому глибокому вирі потягів, спонук, афектів і бажань. З. Фрейд вважав, що для досягнення цієї мети треба асоціації вивести з–під контролю з боку свідомості. Вони мають стати вільними.

Отже, своїм пацієнтам З. Фрейд пропонував, щоб вони, перебуваючи у спокійному, невимушеному стані, добирали перші–ліпші синоніми, епітети та будь–які вислови і речення у відповідь на певним чином вибудовану низку понять для такого асоціативного аналізу. Коли ж пацієнт зупинявся, запинаячись та почуваючись незручно, або посилаючись на забудькуватість, Фрейд вважав, що у даному випадку пацієнт несвідомо опирається своїм певним потаємним думкам. А тому мають бути якісь чинники, що гальмують психічну активність людини, і їх треба виявити й дослідити. Таким чином Зігмунд Фрейд відкрив надзвичайно важливий, але не усвідомлюваний людиною психічний механізм «внутрішнього цензора», який дозволяє чи забороняє потрапляння до свідомості певних сприйнятих чи уявлень. Важливість такого занурення до глибин психіки, в цілому, й свідомості, – зокрема, – зумовлена ще й тим, що сама людина не має поперед себе прозорої, зрозумілої картини складної побудови власного внутрішнього світу, з усіма

його схованими виразами, вибухами й бурями. І саме тут найкраще й найефективніше працює фрейдівський метод «вільних асоціацій».

Зігмунд Фрейд володів енциклопедичним обсягом знання: передусім, природничого. Як вчений, він зростає на працях фізика Гельмгольца, який відкрив закон збереження й перетворення енергії; на наукових доробках еволюціоніста Дарвіна. Отже, залучившись до дослідження людської душі, Фрейд значною мірою спирався на здобутки наук про природу. Він використовував поняття «енергія», яке сформувалося у надрах фізики, а також – поняття інстинкту, розроблене Ч. Дарвіном. При цьому, обидва ці поняття були трансформовані й адаптовані до психологічного виміру. Поняттю «енергія» Фрейд надає значення психологічного «заряду», мислимого як джерело захоплення. Такий заряд має схожість із вродженим інстинктом. Саме його З. Фрейд називає «лібідо» і розглядає як центральний серед інших.

Думка про те, що на наші повсякденні вчинки впливають передусім несвідомі чинники була переконливо обґрунтована Фрейдом у книзі «Психопатологія буденного життя». Тут проаналізована справжня природа обмовок, текстуальних помилок, хибних дій, забування імен, тощо, – усього того, що вважалося випадковим, чи пояснювалось забудькуватістю. На думку Фрейда, тут йдеться про сховані мотиви: несвідомі потяги, бажання, нереалізовані думки. Усе тут має певну детермінацію, а випадковість навряд чи присутня. Інша праця З. Фрейда «Дотепність та її відношення до несвідомого» тлумачить жарти чи каламбури в контексті необхідності зняття напруги, утвореної тими обмеженнями, які продиктовані свідомості індивіда з боку численних соціальних норм. При цьому Фрейда цікавить не тільки особливості індивідуальної поведінки, але й її соціальний вимір. У пам'ятках культури – міфах, літературі, мистецтві, релігії, звичаях, – він знаходить вияви тих самих інстинктів, комплексів нереалізованих потягів і бажань. Фрейд розповсюджує на діяльність психіки дію важливої біологічної закономірності, згідно якої індивідуальний розвиток організму – онтогенез, – стисло повторює головні сходинки розвитку усього виду – філогенезу. Отже, людина, долаючи життєвий шлях, від дитинства до зрілості, прямує саме тими сходинками, якими йшло людство у своєму розвитку. Тобто, психіка сучасної дитини, щодо її несвідомої складової, – містить у собі давній спадок усього людства. У фантазіях дитини та її потягах певною мірою репродукуються нестримні інстинкти наших прашурів. У кожному з нас від дитячих років сидить первісний дикун, і як наша свідомість, так і суспільні чинники мають його контролювати й стримувати. Сам Фрейд про це зазначав: «Тут маємо ситуацію, як і з нашим життям, – воно коштує не так багато, але це – все, що ми маємо. Без світла свідомості ми б загубилися у темряві глибин психіки».

Список використаних джерел

1. Абліцов В. Галактика «Україна». Українська діаспора: видатні постаті. – К., 2007. – 436 с.
2. Джонс Э. Жизнь и творения Зигмунда Фрейда. – М., 1996. – 448 с.
3. Лейбин В. М. Словарь–справочник по психоанализу. – М., 2010. – 956 с.
4. Феррис П. Зигмунд Фрейд. – Мн., 2001. – 448 с.
5. Фрейд Зигмунд. Психология бессознательного. – СПб., 2002. – 400 с.

6. Фрейд Зигмунд. Основные психологические теории в психоанализе. – М., 2005. – 410 с.
7. Фромм Ерик. Революція надії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. Хрестоматія. – К., 1996. – С.133–195.
8. Фромм Ерик. Мати чи бути? – К., 2010. – 222 с.
9. Юнг Карл Густав. Архетипи і колективне несвідоме. – Львів, 2012. – 588 с.
10. Юнг Карл Густав. Психологічні типи. – Львів, 2010. – 692 с.

References

1. Ablitsov V. Halaktyka «Ukrayina». Ukrainyyns'ka diaspora: vydatni postati. – К., 2007. – 436 s.
2. Dzhons Je. Zhizn' i tvorenija Zigmunda Frejda. – М., 1996. – 448 s.
3. Lejbin V. M. Slovar'-spravochnik po psihoanalizu. – М., 2010. – 956 s.
4. Ferris P. Zigmund Frejd. – Мн., 2001. – 448 s.
5. Frejd Zigmund. Psihologija besoznatel'nogo. – SPb., 2002. – 400 s.
6. Frejd Zigmund. Osnovnye psihologicheskie teorii v psihoanalize. – М., 2005. – 410 s.
7. Fromm Erik. Revolyutsiya nadiyi // Suchasna zarubizhna sotsial'na filosofiya. Khrestomatiya. – К., 1996. – С.133–195.
8. Fromm Erik. Maty chy buty? – К., 2010. – 222 s.
9. Yunh Karl Hustav. Arkhetypy i kolektyvne nesvidome. – L'viv, 2012. – 588 s.
10. Yunh Karl Hustav. Psykholohichni typy. – L'viv, 2010. – 692 s.

Chekal L. A., PhD, associate professor in the Department of Philosophy, Political Science and Ukrainian Studies of Kyiv National University of Technologies and Design (Ukraine, Kyiv), L_chekal@meta.ua

Hanina A. O., student in the faculty of economics and business of Kyiv National University of Technologies and Design (Ukraine, Kyiv), hanin1972@mail.ru

The structure of the psyche according to Freud

The conception of Sigmund Freud, which was stated in his psychoanalytical writings, directed the way of modern psychology. S. Freud reached the conclusion that our unconscious anxieties and unrealized inclinations can become an important drive of our behavior and even lead to serious illnesses. It is exactly Freud's understanding which forms the ground of modern psychological reflections, numerous scientific researches and works of art. The main objective of the work is to explore theoretical achievements of Sigmund Freud and especially his analysis of the structure of psyche. The tasks of work include the description of such structures of our psyche as Ego, Super-ego and Id and explanation of peculiarities of each of these components of psyche in their interaction and the main differences between them.

Keywords: psychoanalysis, psyche, conscious, rationality, structure, sublimation, reflection, subconscious.

Чекаль Л. А., кандидат философских наук, доцент, доцент кафедры философии, политологии и украинологии, Киевский национальный университет технологий и дизайна (Украина, Киев), L_chekal@meta.ua

Ханина А. А., студентка факультета экономики и бизнеса, Киевский национальный университет технологий и дизайна (Украина, Киев), hanin1972@mail.ru

Структура психики по З. Фрейду

Структурирование психики на сознательное и бессознательное – исходная позиция психоанализа З. Фрейда, которая открывает возможности не только для понимания важнейших процессов психической жизни человека, но и для объяснения специфики возникновения определенных психических отклонений от нормы. Такой анализ обретает статус научного в силу того, что он осуществляется на грани взаимодействия психологии, философии, физиологии и ряда междисциплинарных исследовательских сфер. Психоанализ, вероятно, не может полагаться на сознание (как совокупность рациональности) как на сущность психики. Оно здесь не выступает главенствующим фактором, а рассматривается во взаимодействии с иными структурами психики, при этом часто просто отодвигается на второй план контекста анализа психики.

Ключевые слова: психоанализ, психика, сознание, рациональность, структура, сублимация, вытеснение, рефлексия, бессознательное.

* * *

УДК 001.1:101(075.8)

Lisovskiy P. N.,
Ph. D, Assistant professor of the Subdepartment
of International Relations and International Information,
Interregional Academy of Personnel Management
(Ukraine, Kiev), syngaipm@i.ua

SOCIO–PHILOSOPHICAL PROBLEMS IN THE NATURAL SCIENCE: CONSTRUCTIVISM AND DESTRUCTIVITY OF THE GLOBAL CIVILIZATION (THEORETICAL AND APPLIED ASPECTS)

The authors studied the different approaches to the methodology of natural knowledge. The attention to the holistic approach as the unity and integrity of natural science. The concept of a global civilization in the technosphere. It is predicted that nanotechnology will spread into many areas of human activity. On the basis of statistical data revealed employment Ukrainian youth as a progressive level of society. It is noted in practice that the main priority values in the Ukrainian society is the problem of tolerance and ecology.

Keywords: wisdom, science, determinism, nanotechnology, priority values, global civilization.

(стаття друкується мовою оригіналу)

This article is dedicated to discussion of the problem of different approaches in methodology of social and humanitarian knowledge, which arises on a background of natural science's development. **Topicality of this problem** is specified by the role of education, science and technics in civilization development. Scientific and technical progress is affecting on every sphere of human being. This modern progress in the natural science is complicated by the fact that scientific and technical processes are non-linear, dynamic character that develops under the influence of evaluation factors.

The purpose of the article is a systematic analysis of the various theoretical and practical approaches in the natural science in relation to global civilization. Stated objective concretized and achieved by addressing the following **research objectives:**

- to determine social status of techins in natural science;
- to reveal the problem in the methodology of natural science;
- to explore the employment rate of the Ukrainian youth in a global civilization;
- to consider the social practices of the priority values.

The extent of the problem. Social wisdom questions in modern science were asked by many scientists like: J. Beckmann, E. Kapp, E. Gartich, A. Riddler, U. Wendt. Impact of technology on social culture, a society devoted to works by O. Spengler L. Manford, J. Ellul, J. Orgega–n–Gasset, T. Adorno, M. Horkheimer, H. Markuse, K. Paris, T. Veblaine, J. Galbraith, D. Bell etc. However, these works doesn't have an exhaustive analysis. Just because this should be considered like constructivism and destructivity of global and civilization. At the same time it sets out in detail the construction of the technosphere in the toolbox: technological (W. Rostaw, D. Galbraith, A. Bernie, J. Fourastié, Z. Brzeziński, E. Toffler, A. Tur, E. Masud) and social determinism (L. Green, K. Mannheim, L. Fleck, B. Gessen, M. Polani, T. Kuhn). Among the modern Ukrainian researchers should be noted G. Shchokin, T. Rudnicki, Y. Surmin, V. Tsikina, P. Saukh, N. Nedyuha, V. Baranovsky, K. Karpenko, O. Lazorenko, L. Malysya and others.

Technological determinism

1. As part of the presentation of technological determinism technique is generative in the development of society and